

Lise Öğrencilerinin Benlik Saygıları ile Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutumları

Hayri AYDOĞAN^{1*}, Hakan KURT²

¹Trabzon Üniversitesi, Spor Bilimler Fakültesi, Trabzon.

² Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rize.

Araştırma Makalesi

Gönderi Tarihi: 03/08/2023

Kabul Tarihi: 04/09/2023

Online Yayın Tarihi: 31/12/2023

Öz

Bu çalışmada, lise öğrencilerinin benlik saygıları ile beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma evrenini 2021-2022 eğitim öğretim yılındaki Doğu Karadeniz Bölgesi Fen Lisesi öğrencileri oluşturmaktayken; örneklemini bu okullarda öğrenim gören basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen 383 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanması “Demografik Bilgi Formu”, “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri” ve “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği” ile sağlanmıştır. Veri analizleri SPSS 26.0 lisanslı paket program kullanılarak değerlendirilmiştir. Analizlerde betimleyici istatistiklerin, One-Way ANOVA, Tukey HSD testi ve Pearson Korelasyon analizlerinden faydalanılmıştır. Araştırma bulgularında öğrencilerin, benlik saygısı puanlarının yaş, sınıf, gelir düzeyi ve lisanslı spor yapma durumu açısından anlamlı farklılıklar gösterdiği ($p<0.05$), beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutum puanlarında ise cinsiyet ve lisanslı spor yapma durumu değişkenleri açısından anlamlı farklılıklar gösterdiği ($p<0.05$) belirlenmiştir. Ayrıca benlik saygıları ile beden eğitimi ve spor (BES) dersine ilişkin tutum puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, fen lisesi öğrencilerinin demografik özelliklerine göre benlik saygısı düzeyleri ile BES dersine ilişkin tutumlarında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu, benlik saygısı kavramının, beden eğitimi ve spor dersine ilişkin olumlu tutum geliştirmede önemli bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencisi, Beden eğitimi ve spor, Benlik saygısı, Tutum

The Self-Esteem of High School Students and Their Attitudes Towards Physical Education and Sports Lessons

Abstract

This research aims to investigate the relationship between high school students' self-esteem and their attitudes toward physical education and sports. While the research universe is composed of the students of the Eastern Black Sea Region Science high school in the 2021-2022 academic year, the sample consists of 383 volunteer students who study in these schools determined by simple random sampling method. The “Demographic Data Form”, the “Coopersmith Self-Esteem Inventory” and the “Physical Education Course Attitude Scale for Secondary School Students” were used in the collection of research data. The data analyses were evaluated using licensed SPSS 26.0 package program. In addition to descriptive statistics, One-Way ANOVA, Tukey HSD test and Pearson Correlation analyzes were performed in the analyzes. In the research findings, it was determined that the students' self-esteem scores showed significant differences in terms of age, class, income level and licensed sports activities ($p<0.05$), while their attitude scores towards physical education and sports lessons differed significantly in terms of gender and licensed sports status ($p<0.05$). In addition, it has been observed that there is a positive and significant relationship between self-esteem and attitude scores towards physical education and sports (PES) lessons. As a result, it was concluded that according to the demographic characteristics of science high school students, there are positive significant relationships in their levels of self-esteem and attitudes towards PES lessons, and that the concept of self-esteem is an important predictor for developing positive attitudes towards physical education and sports lessons.

Keywords: High school student, Physical education and sports, Self-esteem, Attitude

* Sorumlu Yazar: Hayri Aydoğan, E-mail: hayriaydogan@hotmail.com

GİRİŞ

Günümüz eğitim öğretim ortamlarında yer alan yeni bilimsel araştırmaların, öğrencilerin bireysel farklılıkları üzerinde, öğretim ortamının etkilerini ve bu etki sonucu disiplinler üzerine öğrencilerin geliştirdiği tutumları değerlendirme konusunu ele almaya başladığını görmekteyiz. Bu çerçevede değerlendirdiğimiz araştırmamızda, akademik performansı belirli eleme kriterlerinin üzerinde olan fen lisesinde okuyan öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor (BES) dersine karşı tutumları ile Benlik ve Benlik Saygısı düzeyleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi düşünülmektedir. Bu açıdan tutum, benlik ve benlik saygısı kavramları, bireylerin kişisel değerlendirmeleri üzerine önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Kişiliğin öznel yönü olan benlik (Altunbaş, 2006), kişinin kendisini ve çevresini algılayışını, kendisine ve çevresine verdiği tepkileri, kendisi ve çevresiyle ilgili tercihlerinin kişiliğini oluşturduğunu değerlendirirken; benliğin, bireyin kişiliğini nasıl algıladığı, kendini nasıl anladığı ile ilgili bir kavram olarak kişiliğe yön vermektedir (Aslan, 1992). Coopersmith (1967) kişinin kendisiyle ilgili yaptığı yorumları ise "Benlik Saygısı" olarak değerlendirmiştir (Torucu, 1990).

Benlik saygısı, öz değerlendirmenin bir sonucu olarak kişinin kendini onaylamasından kaynaklanan bir beğeni halidir. Bir kişinin öz değerlendirmesiyle, kendi içinde gördüğü olumsuzluklar olabilir, nerede yanlış bir şey yaptığını belirleyebilir, aynı zamanda sevildiğini, saygı duyulduğunu, takdir edildiğini hissedebilir. Benlik saygısı, bir kişinin kendine güven duymasını ve kendisini olduğu gibi onaylamasına yarayan pozitif ruhsal bir iyi oluş halidir. Benlik saygısı sosyal, zihinsel, duygusal ve fiziksel unsurlara sahiptir. Özel hissetmek, neler yapabileceğinizi gösterebilmek, başarabilmek, toplumda kabul edilmek, kendi bedensel niteliklerinizi kabul etmek ve onaylamak, benlik saygısının oluşumu ve gelişimi için temel faktörlerdir (Yörükoğlu, 2019). Özetle, benlik saygısı "bir bireyin kendisinin olumlu veya olumsuz değerlendirmesi" olarak tanımlanabilir (Smith ve ark., 2014). Bireyin kendisine ilişkin benlik ve benlik saygısı değerlendirmeleri, eğitim öğretim ortamlarındaki derslere olan tutumlarına da yansıtıldığı düşünüldüğünde, tutum kavramı bireysel değerlendirmelerin tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tutum kavramını ilk olarak H.Spencer (1862) kullanmıştır. Spencer'a göre tutum, bireylerin zihin durumlarını tanımlama şeklidir (Güllü ve Güçlü, 2009). Krech ve arkadaşları (1980) tutumu, kişinin algı dünyasının bir yönü olarak heyecan, algı, motivasyon ve öğrenme süreçlerinin devamlı bir organizasyonu olarak tanımlayarak, araştırmamızın dayanak noktasını destekler bir tanımlama ortaya koymaktadır (Akt., Güngör, 2007). Ayrıca tutum, bireylerin bir cismi olumsuz ya da olumlu olarak değerlendirmesi olarak ta karşımıza çıkmaktadır (Franzoi, 2003). Tutumlar, en olumsuzdan en olumluya farklı seviyelerde ortaya çıkabilir. Olumsuz tutum; fikirler veya nesnelere konusunda olumsuz düşünce sahibi olmaya, istememe veya sevememe, zıt tepkilerde bulunma ile kendini ortaya çıkarırken, olumlu tutum ise; fikir veya nesnelere hakkında pozitif düşünceler ile kabul etme ve sevme ile ortaya çıkabilmektedir (Demirhan ve Altay, 2001).

Beden eğitimi ve spor, insanların materyalsiz hareket etmesi ve vücudu güçlendirmek ve sağlığı korumak için vücudu eğitime ile ilgili açıklamalar içerdiği görülmektedir (TDK,

2023). BES bunun sosyal, zihinsel ve fiziksel olarak dengeli, kişilikli ve nihayetinde mutlu, sağlıklı bir insanı eğitmek için önemli derslerden biri olduğunu öne sürülmektedir (Gökalp ve ark., 2011). Bu düşüncelere dayanarak, sağlıklı bir kişiliğin gelişimine katkıda bulunan BES'e karşın öğrencilerin BES özelinde olumlu bir tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Bu bağlamda araştırmamız özelinde fen lisesi öğrencilerinin seçiminde, akademik başarı performanslarının belirli eleme kriterlerinin üzerinde olması ve yoğun ders çalışma süreçlerinin stresinden uzaklaşmak için öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumları ve benlik saygıları arasındaki ilişki ve bu ilişkinin farklı demografik değişkenler açısından herhangi bir farklılığa neden olup olmadığı amaçlanmıştır. Ayrıca sosyal etkileşim süreçleri kapsamında etkileşimde bulunulan yakın bölge olarak Doğu Karadeniz Bölgesi belirlenmiş ve eğitim öğretim süreçlerinde varsa bölgesel sosyolojik profil farklılıklarının ele alınması ve alan yazına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma genel tarama modeli kullanılarak hazırlanmıştır. Bu model, bir olayı oluş biçimiyle betimlemekte yararlanılan bir yaklaşımdır. Genel tarama modeli, kalabalık bir evrende, evren ile ilgili yorumlarda bulunabilmek amacıyla, evreni temsil niteliğinde seçilen bir örneklem ile yapılan çalışmalardır (Karasar, 2012). Evren ve örnekleme temsilen nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemleri birçok bilim dalında oldukça yaygın olarak kullanılan bir çalışma biçimidir (Yıldırım, 1999).

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini 2021-2022 eğitim öğretim döneminde Doğu Karadeniz Bölgesinde (Rize, Trabzon, Giresun, Artvin, Gümüşhane ve Bayburt) bulunan illerdeki Fen lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini ise belirlenen illerin fen liselerindeki 383 gönüllü öğrenci ($X_{yaş}=15,47\pm 1,06$) oluşturmaktadır. Örneklem, evren içerisinde kurallar çerçevesinde seçilen ve seçildiği evreni temsil edebilme özelliğine sahip gruptur (Karasar, 2012).

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini toplamada yardımcı ölçekler; uzman görüşleri alınarak oluşturulan "Demografik Bilgi Formu", "Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri" ve "Ortaöğretim Öğrencileri İçin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği"dir.

Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri; S.Coopersmith'in 1967 yılında geliştirdiği, Turan ve Tufan tarafından 1987 yılında Türkçeye uyarlamasını yaptıkları ölçek, tek faktörlü bir yapıdadır. Coopersmith (1967) güvenilirlik çalışmasında ölçeğin Cronbach alpha kat sayısını .86 olarak bulmuştur. Ölçeği ilk kez Türkçeye uyarlayan Turan ve Tufan (1987) geçerlik güvenilirlik çalışmasında Cronbach alpha kat sayısını .65 olarak bulmuştur. Ölçek "benim gibi değil" ya da "benim gibi" şeklinde işaretlenen 25 maddelik bir soru havuzundan oluşmaktadır.

Ortaöğretim Öğrencileri İçin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği; Güllü ve Güçlü (2009) tarafından, tek boyut ve 35 madde sayısından oluşturdukları ölçek, olumsuz 11 maddesine karşın olumlu 24 madde içermektedir. Ölçeğin tek faktör varyansı %36,19, birinci öz değeri ise 12,67'dir. Test tekrar test yöntemine göre güvenirlik katsayı puanı .0,80'dir. Tutarlılık katsayısı da (Cronbach alpha) 0,94'tür.

Araştırma Yayın Etiği

Bu araştırma sürecinde, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kuruluna başvurulmuş, 14/12/2021 tarih 2021/270 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Mevcut araştırma süresince "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" çerçevesinde hareket edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında fen lisesi öğrencilerden, araştırmacılar tarafından oluşturulan demografik bilgi formu ile benlik saygısı ve ortaöğretim öğrencileri için beden eğitimi dersine karşı tutumun ölçüldüğü araçlar kullanılmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından fen lisesi öğrencilerinden hem yüz yüze hem de çevrimiçi ortamlar aracılığıyla toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada veriler lisanslı SPSS 26.0 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Analizlerde ilk olarak tanımlayıcı istatistiklere (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma vb.) bakılmıştır. Veri analizinde öncelikle tüm alt boyutların çarpıklık ve basıklık katsayıları değerlendirilmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayı değerlerinin +2 ile -2 arasında olduğu belirlenmiş (George ve Mallery, 2010) ve verilerin normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır. Normal dağılım gösteren veriler, ikili karşılaştırmalara bağımsız örneklem t-testi ve üç ve üzeri grupların karşılaştırmalarına Tek yönlü varyans analizi ANOVA yapılmıştır. ANOVA testi sonrası hangi gruplar arasındaki varsa anlamlı farklılığı tespit etmek için ikinci derece Tukey-HSD analizinden faydalanmıştır. Ayrıca katılımcıların benlik saygısı ve beden eğitimi ve spor tutum düzeyleri arasındaki ilişkinin seviyesini belirleyebilmek için Pearson Korelasyon analizinden faydalanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu aşamasında, katılımcılardan toplanan verilerin incelenmesine yönelik yapılan istatistik analizlerinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellik dağılımları

	Değişken	N	%
Cinsiyet	Erkek	175	45,81
	Kadın	207	54,19
Yaş	14	86	22,51
	15	112	29,32
	16	102	26,70
	17	82	21,47
Sınıf	9	70	18,32
	10	161	42,15
	11	89	23,30
	12	62	16,23
Gelir Düzeyi	Düşük	32	8,40
	Orta	286	74,90
	Yüksek	64	16,80
Lisanslı Spor Yapma Durumu	Evet	76	19,90
	Hayır	306	80,10

Tablo 1’de çalışmaya katılan katılımcıların demografik değişkenlerinin dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların %54,19’u Kadın (N=207), %29,32’si 15 yaşında (N=112), %42,15’i (N=161) 10. Sınıfta, %74,90’ının gelir düzeyi orta düzeydedir (N=286). Ayrıca katılımcıların %58,90’u (N=225) spor yaparken, %19,90’ı lisanslı bir şekilde spor yapmaktadır (N=76).

Tablo 2. Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre benlik saygısı ve BES dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için bağımsız gruplarda t-testi

	Erkek		Kadın		df	t	p	Cohen's d
	M	SD	M	SD				
Benlik Saygısı	66.67	19.26	63.15	19.82	380	1.754	0.080	0.180
BES Tutum	138.47	26.08	127.57	28.13	380	3.902	<.001	0.401

Tablo 2’de araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre benlik saygısı ve beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkiye göre bağımsız gruplarda t-testi sonuçları gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların cinsiyetlerine göre benlik saygılarında anlamlı farklılıklar tespit edilmezken ($t_{(380)}=1.754$; $p>0,05$), BES dersine karşı tutum puanlarında anlamlılık tespit edilmiştir ($t_{(380)}=3.902$; $p<0,05$). Erkek katılımcıların BES dersine karşı tutum düzeyleri kadın katılımcıların tutum düzeylerinden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların yaş değişkenine göre benlik saygısı ve BES dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için tek yönlü varyans analizi

	Yaş	N	M	SD	F	p	η^2	Fark
Benlik Saygısı	14	86	65.907	18.879	2.950	0.033	0.023	17>15
	15	112	60.607	21.235				
	16	102	65.177	18.851				
	17	82	68.732	18.283				
BES Tutum	14	86	130.616	26.938	0.396	0.756	0.003	
	15	112	132.384	30.676				
	16	102	132.275	27.940				
	17	82	135.220	24.043				

Tablo 3'te araştırma grubunun yaş değişkenine göre benlik saygısı ve beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkiye göre tek yönlü varyans analizi sonucu gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların BES dersine karşı tutum puanlarında herhangi bir anlamlılık tespit edilememişken ($F_{(3,378)}=0.396;p>0,05$), katılımcıların yaşlarına göre benlik saygısı düzeylerinde anlamlılıklar belirlenmiş ($F_{(3,378)}=2.950;p<0,05$) ve bu farklılığın 17 yaşındaki katılımcıların benlik saygısı düzeylerinin 15 yaşındaki katılımcıların benlik saygısı düzeylerinden anlamlı şekilde daha yüksek tespit edilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların sınıf değişkenine göre benlik saygısı ve BES dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için tek yönlü varyans analizi

	Sınıf	N	M	SD	F	p	η^2	Fark
Benlik Saygısı	9	70	65.600	20.091	2.914	0.034	0.023	11>10 12>10
	10	161	61.491	19.944				
	11	89	67.236	18.896				
	12	62	68.774	18.307				
BES Tutum	9	70	128.357	29.234	2.285	0.079	0.018	
	10	161	130.248	30.529				
	11	89	136.135	25.471				
	12	62	138.210	19.130				

Tablo 4'te araştırma grubunun sınıf değişkenine göre benlik saygısı ve beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkiye göre tek yönlü varyans analizi sonucu gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların sınıf kategorisi tutum puanları arasında herhangi anlamlı farklılık tespit edilmemesine karşın ($F_{(3,378)}=2.285;p>0,05$), benlik saygısı düzeylerinde anlamlı farklılıklar belirlenmiş ($F_{(3,378)}=2.914;p<0,05$) ve bu farklılığın, 10. Sınıftaki katılımcıların benlik saygısı düzeylerinin hem 11 hem de 12. sınıftaki katılımcıların benlik saygısı puanlarından anlamlı şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların gelir durumu değişkenine göre benlik saygısı ve BES dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için tek yönlü varyans analizi

	Gelir	N	M	SD	F	p	η^2	Fark
Benlik Saygısı	Düşük	32	52.125	19.048	7.812	<.001	0.040	Yüksek>Düşük Orta>Düşük
	Orta	286	65.539	19.310				
	Yüksek	64	67.625	19.252				
BES Tutum	Düşük	32	140.000	23.666	1.426	0.242	0.007	
	Orta	286	132.290	27.883				
	Yüksek	64	130.078	28.620				

Tablo 5’te araştırma grubunun gelir durumu değişkenine göre benlik saygısı ve beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkiye göre tek yönlü varyans analizi sonucu gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların gelir düzeyi değişkeninde beden eğitimi ve spor dersine karşı tutum puan karşılaştırmasında herhangi anlamlılık tespit edilememiştir ($F_{(2,379)}=1.426$; $p>0,05$). Buna karşın benlik saygısı düzeylerinde anlamlı farklılıklar belirlenmiş ($F_{(2,379)}=7.812$; $p<0,05$) bu farklılığın düşük gelire sahip olan katılımcıların benlik saygısı düzeylerinin hem orta hem de yüksek gelire sahip olan katılımcıların benlik saygısı düzeylerinde anlamlı şekilde daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların lisanslı spor yapma değişkenine göre benlik saygısı ve BES dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için bağımsız gruplarda t-testi

	Evet		Hayır		df	t	p	Cohen's d
	M	SD	M	SD				
Benlik Saygısı	71.52	17.18	63.08	19.85	380	3.403	<.001	0.436
BES Tutum	140.11	30.30	130.69	26.76	380	2.676	0.008	0.343

Tablo 6’da araştırma grubunun lisanslı spor yapma değişkenine göre benlik saygısı ve beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları arasındaki ilişkiye göre bağımsız gruplarda t-testi sonuçları gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların spora lisanslı katılım durumlarına göre hem benlik saygısı düzeylerinde ($t_{(380)}=3.403$; $p<0,05$) hem de BES dersine ilişkin tutumlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($t_{(380)}=2.676$; $p<0,05$). Lisanslı spor yapan katılımcıların hem benlik saygısı düzeyleri hem de BES dersine ilişkin tutum puanları, lisanslı spor yapmayan katılımcıların puanlarından anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların benlik saygısı ve BES dersine ilişkin tutum puanları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için pearson korelasyon analizi

	BES Tutum	
Benlik Saygısı	Pearson C.	,294**
	p	<.001
	N	382

** $p<.001$

Tablo 7’de araştırma grubunun benlik saygısı düzeyleri ile beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutum puanları arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığını tespit etmek için

Pearson Korelasyon analizinin sonuçları gösterilmektedir. Analize bulgularına göre fen lisesi öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleriyle beden eğitimi ve spor dersi tutum puanları arasında düşük düzey ve pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($r:.294$; $p<0,05$). Farklı bir ifade ile fen lisesi öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri yükseldikçe BES dersine karşın tutum puanlarında da artışlar gözlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma bulgularından ortaya çıkan sonuçlara göre, Doğu Karadeniz bölgesindeki fen lisesi öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği, beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumlarının ise erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu farklılığın cinsiyete özel bir durum olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. İlgili literatür incelendiğinde Çetin'in (2007) yapmış olduğu çalışmada cinsiyetin fen lisesi öğrencilerinin BES dersine karşın tutumları üzerinde anlamlı etkilerinin olduğunu, bu durumu Yürek (2017), Kamtsios (2010) ile Joet ve arkadaşlarının da (2011) BES dersine karşı tutum ile alakalı yaptıkları çalışmalarla destekledikleri görülmüştür. Çıkan bu sonuçlara karşın Tokat (2013), Tural (2014), Erden ve Özmütlu (2017), BES dersine ilişkin tutum düzeylerinin cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı farklılıklar ortaya koymadıklarını belirlemişlerdir. Bu doğrultuda literatürde bu konuyla ilgili bulguların farklılık gösterdiği bu farklılığın örneklem grubunun bulunduğu bölgesel farklılıktan ve fen lisesi öğrencileri özelinde oluştuğu düşünülmektedir.

Ayrıca fen lisesi öğrencilerinin BES dersine karşı tutumlarının yaş değişkenine göre farklılık göstermemesine karşın, benlik saygısı düzeylerinde ise 17 yaşındaki öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Bu farklılığının nedeninin yaşın artmasıyla büyüme ve olgunlaşmanın ortaya çıkaracağı bir durum olabileceği düşünülmektedir. Güllü (2007) ile Kal ve Aydoğan (2022) BES dersine karşı tutumların yaşa göre farklılık göstermemesini araştırmamız bulgularıyla desteklerken, Aydoğan (2016), Uçan ve Çağlayan (2012) benlik saygısı düzeylerinin yaş gruplarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Işık ve Cengiz'in (2018) yaptıkları çalışmalarında da katılımcıların özsaygı düzeyleri ile yaş değişkenine göre anlamlı şekilde artış gösterdiğini belirlemişlerdir. Bu sonuçlardan farklı olarak ise Okumuşoğlu (2017), Açak ve Kaya (2015) yaş değişkeninin benlik saygısı üzerinde etkili olmadığını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda literatürde konuyla ilgili bulguların farklılık göstermesini örneklem grubundaki bölgesel ve eğitim öğretimdeki disiplin farklılıkları gibi durumlarla açıklamak mümkün olacaktır.

Fen lisesi öğrencilerinin BES dersine karşı tutumlarının sınıf düzeylerine göre farklılık göstermediği buna karşın benlik saygısı düzeylerinde ise 11. ve 12. sınıftaki öğrenciler lehine anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bunun nedeninin yaş değişkeninde olduğu gibi büyüme ve gelişmenin getirdiği olgunlaşmanın, gençlerde yeni kimlik kazanımlarını ve özgüveni de beraberinde getirmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatür incelendiği Altıok ve arkadaşları (2010) sınıf düzeyinin benlik saygısı düzeylerini etkilediğini destekler nitelikte sonuçlar aktarırken, Efilti ve Çıkılı (2017) sınıfın benlik saygısı üzerinde etkili olmadığını belirtmişler, araştırmamız bulgularına zıtlık gösteren bu farklılıkların öğrencilerin fen lisesi öğrencisi olması ve öğrenim gördükleri Doğu Karadeniz bölgesinden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca Keskin ve arkadaşlarının (2016) yaptıkları araştırmada BES dersine

yönelik tutumların sınıf düzeyine göre değiştiğini, Gosset (2015) ise sınıf düzeyinin BES dersine yönelik tutumu değiştirmediklerini belirtmektedir.

Beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumların öğrencilerin gelir durumuna göre farklılık göstermediği, bu durum Keskin'in (2015) çalışması ile de desteklenmektedir. Benlik saygısı düzeylerinde ise yüksek gelir sahibi aile ortamındaki öğrencilerin lehine anlamlı farklılık gösterdiği, ekonomik düzeyin bireylerin kendilerine olan güveni ve öz saygısı üzerinde önemli bir etken olması ve gelir düzeyinin sağlamış olduğu rahatlık benlik saygısı puanlarında oluşan farklılığın nedeni olarak görülmektedir. Literatür incelendiği bu konu ile ilgili Veselskal ve arkadaşları (2009), Keskin ve Sezgin (2009), Abbasoğlu ve Öncü (2013) gelirin benlik saygısı üzerinde etkili olduğunu belirtirken araştırmamız bulgularını destekledikleri görülmektedir.

Araştırmamız bir diğer sonucuna göre fen lisesi öğrencilerinin hem benlik saygısı düzeylerinin hem de BES dersine karşı tutumlarının lisanslı spor yapıp yapmama değişkenine göre değerlendirmesi sonucunda, lisanslı düzeyde spor yapan fen lisesi öğrencilerinin spor yapmayan öğrencilere karşı anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu olumlu durumun, sporun bireyler üzerinde psikolojik, fizyolojik ve sosyal anlamda olumlu gelişimler sağlamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde bu konu ile ilgili benzer olarak Uçan ve Çağlayan (2012) spor yapmanın benlik saygısı üzerinde etkili olduğunu ve lisanslı spor yapma yılı yüksek olanların benlik saygılarının daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Ayrıca Aydoğan'da (2016) lisanslı spor yapma süresi fazla olanların benlik saygısı düzeylerinin yüksek olduğunu belirlemiştir. Beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumlarını inceleyen Kangalgil ve arkadaşları (2004), Cox ve arkadaşları (2008) ile Güllü (2007) egzersiz yapan öğrencilerin anlamlı düzeyde tutum puanlarının yüksek olduğunu belirtirken araştırmamız bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Araştırmamızın en önemli temel dayanağını oluşturan ve Doğu Karadeniz bölgesi fen lisesi öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri ile beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu, bu ilişkinin nedeninin yüksek benlik saygısına sahip bireylerin daha sık beden eğitimi ve spor ortamları içerisinde bulunma motivasyonundan kaynaklandığı düşünülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde ise bu konu ile ilgili Zengin (2013), çalışmamız sonuçlarını destekler nitelikte BES dersine ilişkin tutum düzeyleri ile benlik saygısı düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Yine Keskin ve arkadaşları (2016) öz yeterlilik algısı yükseldikçe BES dersine ilişkin tutum düzeylerinin de yükseldiğini belirtmişlerdir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, Doğu Karadeniz bölgesindeki fen liselerinde öğrenim gören öğrencilerin, cinsiyet değişkenine göre erkek öğrencilerin ve ayrıca lisanslı spor yapan öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik daha olumlu tutumlar geliştirdiğini; yaş ve sınıf düzeyinin ilerlemesi, gelir düzeyinin yüksekliği ve lisanslı spor yapma durumlarının fen lisesi öğrencilerinin yüksek benlik saygısına sahip bireyler olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca Doğu Karadeniz bölgesindeki fen liselerinde öğrenim gören öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin yüksek olarak belirlenmesi, beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarını da olumlu yönde geliştirdiği eğitim öğretim ortamlarında bölgesel farklılıkların dikkate alınarak alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Bu doğrultuda hareketin, fiziksel gelişim ve sağlık üzerindeki etkisi düşünüldüğünde fen lisesindeki öğrencilerin, beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarının arttırılabilmesi için kendilerine olan benlik saygılarını arttırmaları ve toplumda kendini değer veren nitelikli bireyler olarak yetişmeleri sağlanmalıdır. Psikolojik rehberlik ile benlik saygısı düzeyi düşük olan öğrencilerin tespiti ve bu öğrencilere rehber öğretmenler tarafından psikolojik destek sağlanması önemli bir durum olarak dikkate alınmalıdır. Ayrıca beden eğitimi ve spor dersine yönelik katılımın desteklenerek derse karşı olumlu tutumun gelişimi sağlanarak, beden eğitimi ve spor aktiviteleri içerisinde yer alan öğrencilerin benlik ve benlik saygısı gelişimlerinin desteklenmesi önerilmektedir.

Çıkar Çatışması: Çalışma kapsamında yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Araştırma dizaynı HA; İstatistik analiz HK; Makalenin hazırlanması HA ve HK; Verilerin toplanması HA ve HK tarafından gerçekleştirilmiştir.

Etik Kurul İzni ile ilgili Bilgiler

Kurul Adı: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu.

Tarih: 14/12/2021

Sayı/Karar No: 2021/270

KAYNAKLAR

- Abbasoğlu, E., & Öncü, E. (2013). Beden eğitimi öğretmeni adaylarının benlik saygıları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(2), 407-425. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59471/854620>
- Açak, M., & Kaya, O. (2015). İşitme engelli ve işitme engelli olmayan futbolcuların benlik saygıları ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-11. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inubesyo/issue/8691/108576>
- Altunbaş, Ç. (2006). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Altıok, H. Ö., Nurcan, E. K., & Koruklu, N. (2010). Üniversite öğrencilerinin benlik saygı düzeyi ile ilişkili bazı değişkenlerin incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 99-120. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aduefebder/issue/33885/375207>
- Aslan, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi*, (4),7-14. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaebd/issue/362/2011>
- Aydoğan, H. (2016). *Profesyonel futbolda örgütsel adalet benlik saygıları iş doyumu (1. Basım)*. Spor Yayınevi ve Kitabevi.
- Balcı, A. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler (8. Baskı)*. Pegem Akademi.
- Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem, (1 th Edt.)*. Cole And Freeman Co.

- Cox, A. E., Smith A. L., & Williams, L. (2008) Change in physical education motivation and physical activity behavior during middle school. *Journal of Adolescent Health, 43*, 506-513.
- Çetin, M. (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarının karşılaştırılması (Kırşehir ili örneği)*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirhan, G., & Altay, F. (2001) Lise birinci sınıf öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutum ölçeği. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 12* (2), 9-20. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbd/issue/16421/171534>
- Efiliti, E., & Çıkılı, Y. (2017). Özel eğitim bölümü öğrencilerinin benlik saygısı ile mesleki benlik saygısının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(1), 99-114. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.28551-304623>
- Erden, C., & Özmutlu, İ. (2017). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Kars ili örneği). *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (20)*, 415-425. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1972931>
- Franzoi, S. L. (2003). *Social psychology. (Third Edition)*. Mc. Graw Hill.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows a step by step: A Simple Guide and Reference (17 th Edt.)*. Allyn & Bacon.
- Gosset, M. E. (2015). *Comparison of attitude toward physical education of upper elementary school in skill themes and multi-activity classes*. Doctoral dissertation, Columbia University, New York.
- Gökalp, M., Şahenk, S. S., & Türkmen, M. (2011). Beden eğitimi derslerinde uygulanabilecek çok kültürlü oyun örnekleri. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 2* (1), 23-31. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/190488>
- Güllü, M. (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının araştırılması*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güllü, M., & Güçlü, M. (2009). Ortaöğretim öğrencileri için beden eğitimi dersi tutum ölçeği geliştirilmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3*(2),138-151. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bsd/issue/53580/713960>
- Işık, U., & Cengiz, R. (2018). Doğa kulüplerine üye bireylerin zaman yönetimi ve karar verme stillerinin incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 16*(2), 25-35. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spormetre/issue/41267/498495>
- Joet, G., Usher, E. L., & Bressoux, P. (2011). Sources of self-efficacy: An Investigation of elementary school students in France. *Journal of Educational Psychology, 103*(3), 649-663.
- Kal, C. & Aydoğan, H. (2022). Ortaokul yöneticilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumları. *Spor Eğitim Dergisi 6*(2), 119-130. <https://doi.org/10.55238/seder.1140833>
- Kamtsios, S. (2010). Gender differences in elementary school children in perceived athletic competence, body attractiveness, attitudes towards exercise and participation in physical activity. *International Quarterly of Sport Science (2)*,10-18.
- Kangalgil, M., Hünük, D., & Demirhan, G. (2006). İlköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarının karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 17*(2), 48-57. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbd/issue/16401/171457>
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi (23. Baskı)*. Nobel Yayıncılık.
- Keskin, G., & Sezgin, B. (2009). Bir grup ergende akademik başarı durumuna etki eden etmenlerin belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4*(10), 3-18.
- Keskin, N., Öncü, E. & Küçük, K. S. (2016). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutum ve öz-yeterlikleri. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 14*(1), 93-107. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spormetre/issue/41308/499254>
- Keskin, Ö. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi: Sakarya ili örneği*. Doktora tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Krech, D., & Crutchfield, R. S. (1980). *Sosyal psikoloji. (Üçüncü Baskı)*. (E. Güngör, Çev.). 2007. Ötüken Yayın.
- Okumuşoğlu, S. (2017). Diyet yapan kadınlarda beden algısı, benlik saygısı, yaş ve vücut kitle indeksi ilişkisinin araştırılması. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(13), 1171-1181.

- Smith, E. R., Mackie, D. M., & Claypool, H. M. (2014). *Social psychology*. Psychology Press.
- TDK. (2023). <https://www.tdk.gov.tr/icerik/diger-icerikler/tumsozluukler/> (Erişim Tarihi: 2 Temmuz 2023).
- Tokat, S. (2013). *Beden eğitimi öğretmenlerinin ve okul yöneticilerinin beden eğitimi ve spor dersinin etkinliği üzerine görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Torucu, B. K. (1990). *13-14 yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip benlik saygısına etkisinin araştırılıp karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Turan, N., & Tufan, B. (1987). Coopersmith benlik saygısı ölçeği üzerinde geçerlik, güvenilirlik-çalışması. 23. *Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları* (ss.816-817). İstanbul.
- Tural, V. (2014). *Ortaokul yöneticilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Uçan, Y., & Çağlayan, N. (2012). Comparison of self-esteem scores of individual and team sport athletes and non-athletes. *Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 6(3), 279-287.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1032754>
- Veselskal, Z., Geckoval, A. M., Gajdosova, B., Orosova, O., Dijkl, J. P. V., & Reijneveld, S. A. (2009). Socio-economic differences in self-esteem of adolescents influenced by personality, mental health and social support. *European Journal of Public Health*, 20(6), 647-652.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-10.
- Yörükoğlu, A. (2019). *Gençlik çağı, ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar (13. Basım)*. Özgür Yayınları.
- Yürek, Y. (2017). *4+ 4+ 4 Eğitim sisteminde ilkokul 1., 2., 3., 4. sınıflarda beden eğitimi ve spor uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zengin, S. (2013). *Çocuk ve gençlik merkezlerinde hizmet alan 12-18 yaş arası erkek çocukların beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutum düzeyleri ile benlik saygılarının incelenmesi*. Doktora tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

